

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

TÜRK DİLİ - 2

4. HAFTA

2022

İÇİNDEKİLER ANA KONU BAŞLIĞI

1. ŞİİR

1.1. Şiir Dili

1.2. Şiir Türleri

2. TİYATRO

2.1. Tiyatroda Amaç

2.2. Tiyatro Türleri

3. HATIRA 4. FABL

HEDEFLER

Bu üniteyi çalıştıktan sonra,

- Şiir, tiyatro, hatıra ve fabl türlerinin tanımlarını yapabilecek,
- □ Şiir türleri ve tiyatro türleri arasındaki farkları kavrayabileceksiniz.

Şiir ve tiyatronun türlerini öğrenebilecek,

ÖNERİLER

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumadan önce;

- Yazılı Anlatım 1-2-3 konularını gözden geçiriniz.
- Türk edebiyatında şiir, tiyatro, hatıra ve fabllar hakkında araştırma yapınız.

1. ŞİİR:

Dili ve nazmı; şahsî, üstün bir zevkle kullanarak ortaya konulan, duygu, hayal ve heyecanı anlatan, estetik değeri yüksek sanat eserine “**şiir**” denir.

Geçmişten günümüze kadar birçok şiir tanımı yapılmıştır. Şiirin çeşitli özelliklerini yansıtan bazı tanımları şunlardır:

Cahit Sıtkı Tarancı’ya göre: Şiir, kelimelerle güzel şekiller kurmak sanatıdır.

Orhan Veli Kanık’a göre: Şiirin bir mânâ sanatı olması, hiç de fikir sanatı olmasını gerektirmez. Şiirdeki mânâ; resimdeki renk, musîkideki ses gibi bir şeydir. Suut Kemal Yetkin’e göre: Şiir, esrarlı bir âhenk ve mânâ sanatıdır.

1.1.Şiir Dili:

Şiir dili, konuşma ve yazı dilinden farklıdır. Bu farklılık kelimelerin ahenginden ve gücünden gelir.Şiirde musîki, şekil malzemesinin yerinde ve doğru kullanılmasıyla sağlanır. Ölçü, kafiye, mısralar arası geçişler, kelimelerdeki seslerin uyuşması doğru ve bilinçli yapılmalıdır. İç âhenk dediğimiz kelimelerin birbiri ile uyumu göz önünde bulundurulmalıdır. Şiirde az kelime ile çok şey anlatma esastır. Şiirde mânâ bazen yalın, bazen de sembollerle verilebilir. Şairin, tecrübesi, yeteneği ve kelimelere hâkimiyeti burada öne çıkar.Şiir, çeşitli dillerde insanoğlunun dil vasıtasıyla erişebildiği yüce, ince, derin, ulvî, âhenkli, mânâlı, duygulu, tesirli ve güzel ifade şekilleridir.

1.2.Şiir Türleri:

Genel olarak konularına göre şiir; lirik, epik, pastoral, didaktik, dramatik ve satirik diye türlere ayrılır.

- a. Lirik Şiir:** Şairin ruhunda uyanan ve kabaran heyecanları içli bir dille anlatan duygu yüklü şiirlere “lirik şiir” denir.Lirik şiirde toplumun hemen her kesimini ilgilendiren sevinç veya

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

acı gibi ortak duygular veya aşk, ayrılık, özlem gibi bireysel duygular coşkulu bir tarzda işlenir.

Örnek 1:

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben, Elverir
ki bir gün bana derinden
Tâ derinden bir gün bana “Gel!” desin.
(Ahmet Kutsi Tecer)

Örnek 2:

Dağda dolaşırken yakma kandili
Fersiz gözlerimi dağlama gurbet. Ne söylemez,
akan suların dili
Sessizlik içinde çağlama gurbet.
(Necip Fazıl Kısakürek)

Örnek 3:

Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan
Gözletme yolları gel deyi yazmış
Sivr’alan Köyü’nden bizim diyardan
Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış
(Âşık Veysel)

b. Epik Şiir: Konusu savaş, yiğitlik, kahramanlık ve vatan sevgisi olan bir olayı veya tarihi bir hadiseyi coşkulu bir şekilde anlatan şiirlere “epik şiir” denir. Epik şiir; okuyanda coşku, yiğitlik duygusu ve savaşma arzusu uyandırır.

Örnek 1:

Tarihin dilinden düşmez bu destan

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

Nehirler gazidir, dağlar kahraman Her taşı bir
yakut olan bu vatan Can verme sırrına
erenlerindir.

(Orhan Şaik Gökyay)

Örnek 2:

Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur, Öter
tüfek davlumbazlar vurulur.
Nice koç yiğitler yere serilir,
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir.

(Dadaloğlu)

Örnek 3:

Ak gömlekle gözyaşımı silerim
Kara taşla bıçağımı bilerim Vatanımçün yücelikler dilerim
Bu dünyada kimse kalmaz, giderim.

(Mehmet Emin Yurdakul)

c. *Pastoral Şiir*: Çoban, kır, orman, yayla, köy hayatını, doğal güzellikleri, manzaraları ve bunlara duyulan özlemleri anlatan şiirlere “pastoral şiir” denir.
Cumhuriyet döneminde köye, Anadolu'ya yönelen, kır yaşamının güzelliklerini işleyen şiirlere de pastoral şiir denmiştir

Örnek 1:

Dağlar orman, tepeler bağ, ovalar hep tarla
Koca mera dolu, baştan başa sağımallarla
Köylünün kırları tutmuş yayılırken davarı
Sökemezsin, sarar âfâkını yün dalgaları

(Mehmet Akif Ersoy)

Örnek 2:

Havalar güzel gidiyor

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

Sen de çiçek açtın erkenden
Küçük zerdali ağacım, Aklın ermeden.

(Cahit Külebi)

- d. Didaktik Şiir:** Belli bir konuda öğüt ve bilgi veren, bilimin metot ve prensiplerini, sanat eserlerinin güzel yönlerini öğreten, ahlâkî, kültürel dersler veren şiirlere “didaktik (öğretici) şiir” denir. Didaktik şiirlerde şairin temel amacı sanat yapmaktan ziyade öğüt vermektir.

Örnek 1:

Kul Mustafa'm kemlik namert işidir
Kâmil kişi etrafını ısıtır
Karın yeri yüce dağlar başıdır
Engine yağıp da kürülmeyesin
(Kul Mustafa)

Örnek 2:

Tüfekle oynama yavrum
Şakacığı bile çirkin
Bir canlıyı
Öldürmenin
(Tahsin Saraç)

- e. Dramatik Şiir:** Dramatik şiir, eski tiyatrodaki kullanılan şiir türüdür. Eski Yunan edebiyatında oyuncuların sahnede söyleyecekleri sözler şiir haline getirilir ve onlara ezberletilirdi. Bu durum, dram tiyatrosunun ortaya çıkışına kadar sürmüştür. Daha sonra ise tiyatro metinleri düzyazıyla yazılmaya başlanmıştır.

- f. Satirik Şiir:** Kişilerin ve çevredeki nesnelerin gülünç taraflarını ele alarak onları yeren, kötüleyen şiirlere “satirik şiir” denir. Satirik şiirlerin eleştirici bir anlatımı vardır. Bir kişi, olay ya da durum iğneleyici sözlerle, alaylı ifadelerle eleştirilir.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2021

Örnek 1:

Köyümün malı ganimet
Çalan diyor velinimet
Han hırsızlara emanet
Bak şu işe muhtar emmi
(Aşık Akçay)

Örnek 2:

Tahir Efendi bana kelb demiş
İltifatı bu sözde zahirdir
Malikî mezhebim benim zira
İtikadımca kelbtahirdir
(Nef'î)

2. TİYATRO

Oluşumu ve kişileryle gerçeğe benzer ve sahnede oynanmak için yazılmış edebî türdür. Piyas adı da verilir. Tiyatroda olaylar, seyircinin gözü önünde geçer. Tasvir, açıklama, tahkiye kişilerin konuşmalarından anlaşılır. Tiyatro; olay, kişi ve yer temeli üzerinde kurulur. Tiyatronun erkek oyuncularına aktör, kadın oyuncusuna aktris; bunların el, kol ve vücut hareketlerine jest; yüz, göz hareketlerine mimik; sahneye girip çıkmalarına sahne veya meclis; tiyatronun perde açılıp kapanmasıyla ayrılan bölümlerine perde denir. Tiyatroda perde, diğer türlerde yer alan; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin görevini üstlenir. Tiyatroda her türlü konu ele alınır. Sahnelemede diyalog, uyumlu; olay, sürükleyici olmalıdır.

Tiyatroda Amaç:

İnsanı eğlendirirken eğitime, izleyicilere mutluluk, iyilik, sevgi, adalet gibi güzel duyguları aşılamak tiyatronun amacıdır.

Tiyatro Türleri:

- 1.Trajedi
- 2.Dram

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2021

3.Komedi

1.Trajedi:

Önemli ve tarihî kişiliğe sahip kimselerin başlarına gelen acıklı, dehşet verici durumları manzum biçimde işleyen tiyatro türüdür. En eski türdür. Tek olay, bir gün, aynı çevre üç birlik kuralı içinde sunulur. Trajedi, seyircide korku, acıma hisleri uyandırarak onu kötü duygulardan arındırmayı, iyi davranışlara yönlendirmeyi yani ona ders vermeyi amaçlar. Trajedilerde işlenen trajik olay, iki yüksek değer arasındaki çelişkiyi yaşayan insanın durumundan doğar. Trajedi, olayları acıklı yönleriyle verir. Seyircide endişe ve merak uyandırır. İnsanların ruhsal zayıflıklarını, kin, nefret, intikam, ihtiras ve kuvvetli yönlerini karşı karşıya getirir. Toplumun aristokrat kesimine hitap eder.

2.Dram:

Dramlarda, acıklı ve mutlu olaylar bir arada verilir. Dram, modern tiyatronun doğuşuna etki eden bir türdür. Önceleri manzum olarak yazılan bu tür, daha sonra nesir halinde ortaya konulmuştur. Dram, trajedinin sıkı kurallarını yıkmak amacıyla trajediye bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Komedi hayatın yalnız gülünç, trajediler ise yalnız acıklı yönlerini konu edinmiştir. Oysa hayat; acılarıyla, sevinçleriyle bir bütündür. Dram türünün ilk örneklerini Rönesans'ın yetiştirdiği büyük İngiliz sanatçı Shakespeare 16. Yüzyılda vermiştir.

3.Komedi:

Hayatın gülünç yanlarının alaylı bir tutumla sahnede canlandırılmasıdır. Güldürürken düşündürmek; toplumun, kişilerin yanlışlıklarını ince mizahla eleştirmek amacını taşır.Trajedi üç perdeden oluşurken, dram ve komedi tek ve daha fazla perde ile verilebilir. Üç birlik kuralı benimsenmiştir. Karakter, töre, yergi, entrika komedyaları gibi çeşitleri vardır.Bunlar yanında epik tiyatro, müzikli tiyatro (opera, operet, vodvil, bale) türleri günümüzde tiyatro türü olarak canlılığını sürdürmektedir.Türk Edebiyatında ortaoyunu, meddahlık, karagöz tiyatro yerine geçen örneklerdir. Tanzimat edebiyatıyla ilk tiyatro örnekleri verilmeye başlanmıştır: Şair Evlenmesi, Zavallı Çocuk, Vatan Yahut Silistre, batılı anlamdaki ilk tiyatro eserlerimizdir.

HATIRA (ANI)

Toplum hayatında önemli görevler üstlenmiş, toplumu ilgilendiren önemli olayları bizzat yaşamış veya bu olaylara şahit olmuş kişilerin bu olayları duyurmak için sanat değeri taşıyan bir üslûpla yazdıkları yazılara “anı” denir. Anı yazıları yaşanmakta olanı değil, yaşanmışı konu alır. Anılarda gözlem esastır. Anılar kişinin kendi özel tarihidir. Anılar

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2021

tarihi gerçeklerin öğrenilmesine katkı sağlar. Ancak bunlar, olaylara kişisel bakış açısıyla kaleme alınmış olduklarından kesin ve bilimsel bir doğru gibi kabul edilemez ve nesnel bir bilgi niteliği taşımaz. Bâburnâme (Bâbur Şah) Magosa Hâtıraları (Namık Kemal), Kırk Yıl (Halit Ziya Uşaklıgil), Çankaya (Falih Rıfkı Atay), Ben de Yazdım (Celal Bayar), Nutuk (Atatürk), bu türün önemli eserleridir.

3. FABL

İnsan dışındaki bitki, hayvan gibi canlı varlıklar ile eşya gibi cansız varlıklara insan kişiliği vererek ve onları konuşturarak, başlarından geçen olayları bir ibret dersi verecek biçimde anlatan kısa hikâyelere “fabl” denir. Fabl aracılığıyla kişilerin veya toplumun aksayan yönleri düzeltilmeye çalışılır. Hayalî varlıklar ve olaylar gerçeğe ne kadar yakın olursa fabl o derece de etkili ve başarılı olur.

Fabllarda abartma ve benzetme sanatından çokça yararlanılır. Nükte ve yergiye sıkça yer verilir. İnsanlar arasında geçen iyi-kötü, cesur-korkak, dürüst-ikiyüzlü, tokgözlü-açgözlü... vb. çatışmalar; bu niteliklerin yakıştırıldığı hayvan kahramanlar arasında geçmiş gibi gösterilir. Fablın da dört ögesi vardır: Kişiler, olay, zaman, yer.

1. **Kişi:** Fablın konusu olan olay, kişileştirilmiş en az iki hayvanın başından geçer. Bunlardan biri iyi ahlâklı bir tipi, diğeri ise kötü ahlâklı bir tipi canlandırır. Fablda ikinci dereceden kişiler çok azdır.
2. **Olay:** Fablın konusu insan başına gelebilecek herhangi bir olaydır. Olay, kahramanın eyleme dönüşmüş beğenme, istek, özlem, öfke, korku... gibi tutkuya dönüşmüş duygularından doğar. Fablın gövdesini bir olay oluşturur, asıl önemli olan fablın anlatılış nedenidir. Buna "ders" denir.
3. **Yer:** Tasvir yapılmaz fakat çevre çok iyi verilmelidir: Orman, göl kenarı, yol... gibi. Olayın geçtiği yer olayla birlikte değişebilir.
4. **Zaman:** Her olay gibi fabldaki olay da bir zaman diliminde geçer. Fabllarda kronolojik zaman kullanılır.

Önemli Fabl Yazarları:

Dünyanın en ünlü fabl yazarları Ezop, Beydeba ve La Fontaine'dir.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2021

